

Regeringens proposition

1980/81:142

om vissa pensionsfrågor m. m.;

beslutad den 26 februari 1981.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

OLOF JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås
en ändring i förordningen (1959: 288) om förordnandepension,
en pensionsrätt för personalen vid Akademien för de fria konsterna och
vid Musikaliska akademien samt för lokalvårdare vid Nordiska museet och
årliga ersättningar åt viss personal vid Karlskronavarvet AB och en rätt
till ersättning för skador åt en enskild person.

Vidare anmäls frågan om en ökning av antalet ledamöter i statens löne-
och pensionsverks styrelse.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-02-26

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Wikström, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Johansson, Wirtén, Holm, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Johansson

Proposition om vissa pensionsfrågor, m. m.

1 Rätt till förordnandepension vid övergång till en annan pensionsberättigande anställning

I förordningen (1959:288) om förordnandepension föreskrivs vissa tilllägg till och undantag från bestämmelserna i allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (allmänna pensionsavtalet). I fråga om egenpension – som betecknas som förordnandepension – avviker dessa tilllägg och undantag väsentligt från vad som annars gäller enligt pensionsavtalet. Den mest väsentliga avvikelserna är att förordnandepension utgår i stället för ålders-, sjuk- och förtidspension.

Förordningen om förordnandepension tillämpas på sådana ordinarie tjänstemän (förordnandetjänstemän) som tillsätts med förordnande för bestämd tid med undantag för militära tjänster och tjänster som avses i tjänsteförteckningsavtal för undervisningsområdet (TFU) och tjänster som rektor vid statliga höskoleenheter.

Televerket har överlämnat ansökningar om förordnandepension från två anställda som innehaft förordnandetjänster vid verket sedan den 1 juli 1964. De har dessutom under tiden den 1 januari 1968–den 31 december 1979 förenat förordnandetjänsterna med extra ordinarie tjänster med förordnanden tills vidare. Senast meddelade förordnanden utlöpte den 31 december 1979 och har utan att innehavarna av tjänsterna uttryckt önskan därom inte förlängts. Fr. o. m. den 1 januari 1980 innehar tjänstemännen därför nu endast de extra ordinarie tjänsterna.

Regeringen har vidare att pröva frågan om rätt till förordnandepension åt två verkschefer, vilkas förordnanden efter en period av sex år inte har förlängts. Dessa verkschefer har på egen begäran fått andra statliga anställningar med pensionsrätt enligt allmänna pensionsavtalet.

Gällande pensionsbestämmelser för förordnandetjänstemän är utforma-

de så att om förordnandet utlöper och av annan anledning än tjänstemannens egen begäran inte förnyas är han eller hon, oberoende av förordnandetidens längd, berättigad till en förordnandepension, som utgår fr. o. m. dagen efter avgången från tjänsten. Pensionen utgör då lägst 85 procent av hel pension. Likaså kan en sådan tjänsteman, som på egen begäran entledigas före förordnandetidens utgång eller avböjer förlängt förordnande vid förordnandetidens utgång, förklaras berättigad till genast börjande förordnandepension, om avgången anses önskvärd ur allmän synpunkt. Regeringen bestämmer då också från vilken tidpunkt pensionen skall betalas ut.

För en förordnandetjänsteman, som efter 12 år frivilligt övergår till annan med statlig pensionsrätt förenad anställning, gäller att han får en pensionsförmån först fr. o. m. den dag han uppnår pensioneringsperiodens nedre gräns.

Tveksamhet har numera uppkommit om regeringen i fall som här har beskrivits har möjlighet att medge genast börjande förordnandepension trots att tjänstemännen övergått till andra tjänster som är förenade med statlig pensionsrätt.

I ett yttrande över framställningen i ett av televerksärendena har statens löne- och pensionsverk anfört att förordnandepensionsrätt inte synes föreligga i fall då rätt till egenlivränta inte finns vid avgång från förordnandetjänst.

Föredragandens överväganden

Varken allmänna pensionsavtalet eller förordningen om förordnandepension reglerar närmare hur pensionsfrågan skall lösas för de här avsedda fallen när en förordnandetjänsteman övergår till en annan tjänst som är förenad med statlig pensionsrätt. Det finns inte heller några förarbeten till dessa bestämmelser som kan belysa frågan. Jag anser därför att det finns skäl att överväga vissa kompletteringar av nuvarande bestämmelser.

Enligt min mening bör en förordnandetjänsteman, vars förordnande inte förlängs trots att han önskar det, i princip ha rätt till förordnandepension när hans förordnande upphör. En förutsättning härför bör emellertid vara att tjänstemannen inte går över till en annan tjänst med statlig pensionsrätt. Den som går över till sådan tjänst i direkt anslutning till förordnandets upphörande bör i stället omfattas av de pensionsregler som gäller för den tjänsten.

Avgår tjänstemannen från den senare tjänsten före pensioneringsperiodens nedre gräns, bör regeringen dock kunna förklara honom eller henne berättigad till förordnandepension i stället för livränta när det finns särskilda skäl till det. Pensionen bör därvid beräknas med beaktande av förordnandepensionstjänsten och enligt de pensionsbestämmelser som gällde vid tiden för avgång från denna tjänst.

2 Ordnande av pensionering i vissa fall

2.1 Akademien för de fria konsterna

Akademien för de fria konsterna har enligt sina stadgar, som är fastställda av regeringen, till uppgift att inom Sverige främja utvecklingen av målar-, bildhuggar- och byggnadskonsten och övriga till den bildande konsten hänförliga konstarter. Den skall också yttra sig i frågor som hör till dess verksamhetsområde.

Akademins verksamhet finansieras till övervägande delen med statsbidrag. Detta är för innevarande budgetår drygt en miljon kr. Övriga inkomster utgörs av hyresintäkter från en fastighet som akademien äger.

F. n. finns åtta anställda hos akademien. Deras anställnings- och lönevillkor regleras i stort sett på samma sätt som för statsanställda tjänstemän. Man tillämpar grunderna i allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) och i allmänt tjänsteförteckningsavtal (ATF). Något kollektivavtal om denna tillämpning har dock inte träffats.

De anställda har inte något pensionskydd utöver folkpension och ATP. För fem av dem gällde dock allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän fram till den 1 juli 1977, då akademien skildes från konsthögskolan.

Akademien har i en skrivelse den 12 mars 1980 anhållit att statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) får tillämpas på dess personal.

Statens löne- och pensionsverk (SPV) anser att förutsättningarna för SPR-anslutning är uppfyllda. SPV tillstyrker därför att arbetstagarna vid akademien ansluts till SPR-pensioneringen med verkan fr. o. m. den 1 juli 1977.

Föredragandens överväganden

Det statsanslag som anvisas Akademien för de fria konsterna utgör det övervägande stödet till dess verksamhet. Jag anser därför i likhet med SPV att det finns förutsättningar för ett statligt pensionskydd åt de anställda hos akademien.

Jag förordar att pensioneringen ordnas genom att anställningarna ansluts till SPR.

Anslutningen av anställningarna bör gälla räknat fr. o. m. den 1 juli 1977 på villkor att arbetstagarna anmäls till SPV och att löne- och övriga anställningsvillkor registreras hos verket. Kostnaderna för pensioneringen bör tas ut av huvudmannen genom ett lönekostnadspålägg enligt kungörelsen (1969: 54) om beräkning och redovisning av lönekostnadspålägg som förs över till inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

2.2 Musikaliska akademien

Musikaliska akademien skall enligt sina stadgar, som är fastställda av regeringen, ha till uppgift att främja tonkonsten och vårda musiklivet. Akademien skall också följa utvecklingen på musiklivets olika områden inom och utom landets gränser.

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1979/80:134, KrU 31, rskr 312) organiseras verksamheten vid Musikaliska akademiens bibliotek, Musikmuseet och Svenskt musikhistoriskt arkiv fr. o. m. den 1 juli 1981 som en statlig myndighet, statens musiksamlingar, under en gemensam styrelse. För de delar av akademiens verksamhet som kvarstår kommer akademiens ställning i princip att motsvara vad som gäller för Akademien för de fria konsterna. I prop. 1980/81:100 bil. 12 föreslås att akademien anvisas ett anslag av 1 454 000 kr. för budgetåret 1981/82. Det förutsätts att staten även i fortsättningen skall ansvara för akademiens lokalbehov.

De anställda vid Musikaliska akademien har f. n. pensionsrätt enligt allmänna pensionsavtalet. Fem av dem kommer att stanna kvar hos akademien efter omorganisationen den 1 juli 1981. De förlorar då sin pensionsrätt. Deras anställnings- och lönevillkor kommer dock att regleras på samma sätt som hittills. Man kommer att tillämpa grunderna i allmänt avlönsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) och i allmänt tjänsteförteckningsavtal (ATF).

Akademien har i skrivelse den 3 november 1980 anhållit att SPR får tillämpas på akademiens personal efter omorganisationen.

SPV tillstyrker att de som kommer att vara anställda vid akademien efter omorganisationen får anslutas till SPR.

Föredragandens överväganden

Musikaliska akademiens verksamhet kommer att även i fortsättningen så gott som uteslutande finansieras av statsmedel. Jag delar SPV:s uppfattning att en statlig personalpensionering bör finnas för de anställda vid akademien även i fortsättningen.

Jag förordar att pensioneringen ordnas genom att anställningarna ansluts till SPR. Den bör även omfatta personal som framdeles anställs. Anslutningen bör ske på villkor att arbetstagarna anmäls till SPV och att löne- och övriga anställningsvillkor registreras hos verket. Kostnaderna för pensioneringen bör tas ut av huvudmannen genom ett lönekostnadspålägg enligt kungörelsen (1969:54) om beräkning och redovisning av lönekostnads- pålägg som förs över till inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

2.3 Stiftelsen Nordiska museet

Allmänt pensionsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän är tillämpligt på alla lönegradsplacerade arbetstagare vid Nordiska museet. Efter-

som museets lokalvårdare inte är lönegradsplacerade, omfattas de inte av statlig pensionsrätt.

Nordiska museet har anhållit att museets lokalvårdare får bli underkastade de statliga pensionsbestämmelserna. Museet framhåller att deras löner i huvudsak bestäms enligt samma grunder som gäller för statligt anställda lokalvårdare.

SPV, som yttrat sig i ärendet, har inte något att erinra mot att ifrågavarande arbetstagare får omfattas av statlig tjänstepensionsrätt.

Statens arbetsgivarverk har förklarat att verket inte kan vidtaga några åtgärder i saken förrän regeringen prövat museets framställning.

Föredragandens överväganden

De anställda vid Nordiska museet har sedan länge behandlats som om de var arbetstagare hos staten. De flesta av dem har statlig pensionsrätt. Det finns inte något sakligt skäl mot att ta undan lokalvårdarna vid museet från rätten till statlig pension. De bör därför anslutas till SPR.

Jag förordar alltså att SPR får tillämpas på anställning som lokalvårdare vid Nordiska museet. Anslutningen bör ske på villkor att arbetstagarna anmäls till SPV och att löne- och övriga villkor för anställningarna registreras hos verket.

Några särskilda avgifter till SPV bör inte utgå. Sedan ett antal år tillbaka beräknas för lokalvårdarna liksom för övriga anställda vid museet löne-kostnadspålägg som tillgodoförs inkomstiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

3 Årlig ersättning åt övertalig personal vid Karlskronavarvet AB

Marinverkstäderna i Karlskrona var en statlig myndighet som den 1 juli 1961 ombildades till ett bolag, Karlskronavarvet Aktiebolag. I samband därmed fick många av de anställda övergångsvis ha kvar sin sin pensionsrätt enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR). Andra åter vilka inte kunde beredas fortsatt anställning fick årlig ersättning eller avskedsersättning (engångsbelopp) enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1960 med föreskrifter om särskilda förmåner för viss övertalig personal vid försvaret. Kostnaderna för pensionerna och de årliga ersättningarna bestrids av medel från inkomstiteln Statliga pensionsavgifter, netto.

Kungl. Maj:t fick ett bemyndigande av 1973 års riksdag (prop. 1973:99, InU 18, rskr 204) att meddela föreskrifter om årlig ersättning åt viss personal vid varvet vilken såsom övertalig entledigas under budgetåret 1973/74. Det gällde arbetstagare som omfattades av SPR och som beräknades bli övertaliga till följd av en minskning av det marina underhållet vid varvet. Bemyndigandet innefattade en rätt för Kungl. Maj:t att avgöra i vilken utsträckning statsmedel skulle användas för att bekosta ifrågavarande årliga

ersättningar till den del de belöpte på tid före arbetstagarnas pensionsålder, dvs. 60 års ålder. För tid därefter skulle utgifterna för de årliga ersättningarna betalas på samma sätt som utgifter för ålderspensioner.

Eftersom sysselsättningsläget vid varvet förbättrades behövde emellertid bemyndigandet inte utnyttjas.

Bolaget redogör i en skrivelse den 30 december 1980 till regeringen för en rad motgångar som drabbat varvet under senare delen av 1970-talet. Det gäller dels verksamheten för den svenska marinen, dels försöket med produktion av handelsfartyg. En trolig konsekvens av motgångarna är, enligt bolaget, att orderingången minskar. Detta medför i sin tur att det uppkommer ett betydande personalöverskott. Bolaget hemställer därför om särskilda förmåner åt den varvpersonal som har pensionsrätt enligt SPR och som kan komma att bli övertalig. Bolaget hemställer också att staten bidrar till vissa andra pensionskostnader.

Föredragandens överväganden

Det bemyndigande som lämnades av 1973 års riksdag avsåg sådana arbetstagare vid Karlskronavarvet Aktiebolag, som beräknades bli övertaliga och på grund därav entledigade under budgetåret 1973/74. Som nämnts har bemyndigandet inte behövt tas i anspråk.

Beläggningen av bolagets verkstäder bedöms emellertid inom kort komma att minska kraftigt. Det kan finnas behov av att i särskilda fall ge årliga ersättningar enligt reglerna i de statsanställdas trygghetsavtal. Men bara arbetstagare, som omfattas av SPR och som blir övertaliga till följd av att orderingången minskar, bör komma i fråga. Regeringen bör få meddela närmare föreskrifter härom. Regeringen bör vidare få avgöra i vilken utsträckning de årliga ersättningarna skall bekostas av statsmedel.

4 Ersättning för skador orsakade vid en trafikolycka

En person som var anställd vid tekniska högskolan i Stockholm ådrog sig vissa kroppsskador och fick en del personliga tillhörigheter förstörda vid en trafikolycka i Tunis den 6 december 1977. Han tjänstgjorde då som ledare för ett svenskt-tunisiskt samarbetsprojekt och var stationerad i Tunisien. Vid trafikolyckan uppstod bl. a. frakturer på ett flertal revben. Mjälten spräcktes och måste opereras bort.

Genom ett beslut den 1 november 1978 lämnade trygghetsnämnden hans skadeanmälan utan åtgärd. Nämnden förklarade att ersättning enligt statens personskadeförsäkring bara utgår om en skada sker i ett land inom

Norden eller i annat fall om den skadade är stationerad i Sverige och skadas under tillfällig förrättning i ett annat land.

Även skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor fann att ersättning på grund av olycksfallet inte kunde utgå enligt bestämmelserna i statens personskadeförsäkring. Nämnden lämnade därför den skadades besvär utan bifall genom skiljedom den 28 maj 1979.

Den skadade har nu vänt sig till regeringen med en begäran om ersättning för lyte och men m. m. samt för vissa personliga tillhörigheter som förstördes vid olyckan.

Föredragandens överväganden

Enligt min mening är det otillfredsställande att statlig ersättning inte har kunnat betalas ut för skadorna vid den angivna trafikolyckan i Tunis.

Det rör sig här om en person som varit anställd vid en svensk myndighet och som skadat sig och fått en del personliga tillhörigheter förstörda i samband med sin tjänstgöring för myndighetens räkning.

Med hänsyn till omständigheterna anser jag att det är motiverat att den skadade får viss ersättning av allmänna medel. Jag förordar därför att regeringen beviljar honom ersättning för de skadelidanden som åsamkats honom i samband med olyckan. Ersättningen bör utgå i huvudsak enligt grunderna för personskadeförsäkringen.

Om trygghetsnämndens beräkningsnormer tillämpas, synes ersättningen böra bestämmas till ca 12 000 kr. Jag förordar att ersättning får utgå med detta belopp. Skulle han få en motsvarande ersättning t. ex. genom dom av domstol eller genom förlikning, bör dessa medel dock tillfalla svenska staten, till den del staten ersätter hans förluster.

Det kan givetvis uppkomma andra, liknande fall, där en statligt anställd skadas i samband med tjänstgöring utanför Norden. Regeringen bör få pröva frågan om ersättning även i dessa fall.

Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att besluta om ersättning och att disponera medel från inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto, för ersättningen enligt vad jag nu har förordat.

5 Statens löne- och pensionsverks styrelse

Statens löne- och pensionsverk (SPV) är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör den statliga personalpensioneringen (prop. 1963: 1 bil. 14 p. XI, SU 14, rskr 14). Fr. o. m. den 1 juli 1980 är SPV också förvaltningsmyndighet för de centrala personaladministrativa ADB-systemen för den civila statsförvaltningen (prop. 1977/78: 100 bil. 3 p. 4, AU 28, rskr 203, och prop. 1978/79: 100 bil. 3 p. 4, AU 18, rskr 143).

SPV:s styrelse bestod ursprungligen av verkschefen, tre representanter för de statsanställdas huvudorganisationer samt tre representanter för staten såsom arbetsgivare.

Styrelsens ursprungliga sammansättning i fråga om huvudorganisationernas representation har därefter ändrats.

SPV:s styrelse består numera av generaldirektören, överdirektören och fem andra ledamöter. Det framgår av förordningen (1980: 538) med instruktion för statens löne- och pensionsverk.

Med hänsyn främst till utvidgningen av SPV:s verksamhetsområde har regeringen beslutat att öka antalet styrelseledamöter. Skulle det i fortsättningen behövas andra ändringar i fråga om styrelsens sammansättning, bör regeringen även då få bestämma om detta utan riksdagens medverkan.

6 Ikraftträdande

Vad jag har förordat i det föregående bör träda i kraft den 1 juli 1981, utom såvitt avser arbetstagare vid Akademien för de fria konsterna, då deras anslutning till SPR bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1977. Regeringen kan utan riksdagens vidare medverkan utfärda de övergångsbestämmelser som kan behövas.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att de anställda vid Akademien för de fria konsterna, Musikaliska akademien och stiftelsen Nordiska museet omfattas av statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959: 287),
2. godkänna de ändrade regler för rätt till förordnandepension som jag har förordat,
3. besluta att medel från inkomsttiteln Statliga pensionsavgifter, netto, får användas för att utge årliga ersättningar åt viss personal vid Karlskronavarvet AB och ersättning för skador som en enskild person ådragit sig under tjänstgöring utomlands för en svensk myndighets räkning.

Jag hemställer vidare att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i fråga om ökning av antalet ledamöter i SPV:s styrelse.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Innehåll

Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 februari 1981 .	2
1 Rätt till förordnandepension vid övergång till en annan pensionsberättigande anställning	2
2 Ordnande av pensionering i vissa fall	
2.1 Akademien för de fria konsterna	4
2.2 Musikaliska akademien	5
2.3 Stiftelsen Nordiska museet	5
3 Årlig ersättning åt viss övertalig personal vid Karlskronavarvet AB	6
4 Ersättning för skador orsakade vid en trafikolycka	7
5 Statens löne- och pensionsverks styrelse	8
6 Ikraftträdande	9
7 Hemställan	9
8 Beslut	10

